

En memòria de Joaquim Arenas

Artífex de la immersió lingüística a Catalunya i del Projecte Joan Palomba de l'Alguer

Andreu Bosch i Rodoreda, professor jubilat d'ensenyament secundari i de la Universitat de Barcelona

A final de l'any passat ens va deixar el mestre i pedagog Joaquim Arenas i Sampera (Mataró 1938 – Premià de Mar 2025). Format al Maresme, fou alumne del Col·legi Valldemia i del col·legi Sant Antoni dels Salesians de Mataró, i ingressà al seminari menor de la Conreria el 1952. I el curs 1995-1996 es llicencià en Ciències de l'Educació per la Universitat de Barcelona.

Joaquim Arenas és un personatge polifacètic, des de la seva tasca de mestre de català en la clandestinitat i des de l'activisme a Òmnium Cultural organitzant la Delegació d'Ensenyament del Català (on es va concebre el concepte d'escola catalana en llengua i continguts, que després s'aplicaria des de la Generalitat de Catalunya) fins al seu pas pel Departament d'Ensenyament, impulsant el SEDEC, el Servei d'Ensenyament del Català, amb la introducció a Catalunya dels programes d'immersió lingüística, per fer possible l'escola catalana i en català. I no podem obviar la tasca dinamitzadora de l'ús de la llengua catalana en l'àmbit educatiu a l'Alguer, a la Catalunya Nord, al País Valencià, a les Illes Balears i a la Franja de Ponent.

He conegut l'Arenas cap del SEDEC (1984-2003) i l'Arenas formador de professorat de català, sempre des del rigor, el compromís i la tenacitat d'acció, sovint a contracorrent. No endebades va assessorar els governs de Bolívia (1991) i Guatemala (2000), en qualitat d'expert, en la incorporació de les llengües indígenes en llur sistema educatiu. Des del SEDEC, va ser artífex del model d'escola catalana en llengua i continguts, va coordinar el reciclatge de català per a mestres en el moment de més abast, va promoure i impulsar el Programa d'Immersió Lingüística i va organitzar l'equip d'assessors lingüístics que van tutelar el canvi de llengua vehicular a l'educació catalana.

Però jo sempre he conegut l'Arenas amb tàndem amb la Margarida Muset i Adel

(Barcelona, 1945) –impulsora del SEDEC, mestra i llicenciada en Pedagogia per la Universitat de Barcelona (1972)–, la que ha estat la seva parella els darrers decennis (mitja vida, de fet). A tall d'exemple, el curs 2002-2003 Muset torna a presidir la Comissió d'escolarització d'educació infantil i primària de Barcelona, en tractar-se d'una tasca que comportava aplicar nova normativa i, per tant, per tractar-se de nou d'un procés experimental. En aquest càrrec va ser responsable d'escolaritzar, durant tot el curs escolar, més de 3.000 alumnes de nova incorporació al nostre sistema escolar, a més dels aproximadament 23.000 que hi van obtenir plaça a Barcelona de nou. I el desembre de 2010 és nomenada, en funcions, subdirectora general de la Inspecció d'Educació de Catalunya, càrrec que exerceix fins al setembre de 2013, data de la seva jubilació.

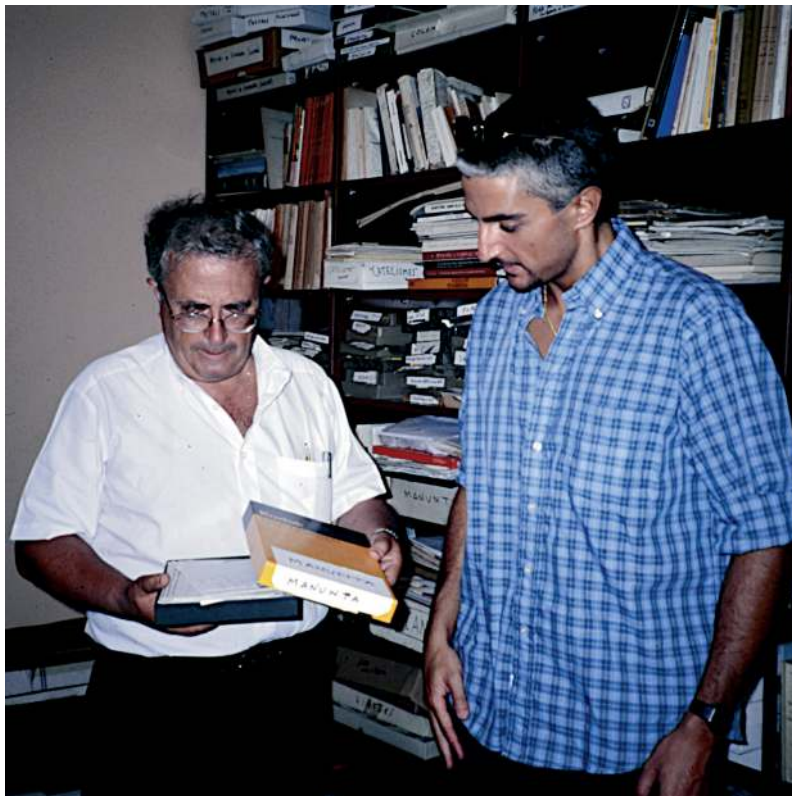

Andreu Bosch i Joaquim Arenas en l'homenatge a Francesc Manunta al cementiri de l'Alguer, febrer de 1995. Arxiu Nacional de Catalunya, FOTO-PIC (Arxiu Pere Català, titular drets: Rafael Català Dalmau)

És innegable que el tàndem Arenas-Muset és indispensable per entendre els avenços i la lluita per la llengua catalana com a llengua vehicular del sistema educatiu de Catalunya. En aquest sentit, Enric Larreula va fer la glossa conjunta de la concessió de la Medalla d'Honor del Parlament de Catalunya a Joaquim Arenas i Sampere i a Margarida Muset i Adel el passat setembre de 2022.

També vaig seguir el pas de Joaquim Arenas com a rector de la Universitat Catalana d'Estiu de Prada de Conflent el 1995, i el seu rectorat es va distingir per l'impuls del rigor acadèmic i pels canvis notables en l'estructura i el funcionament. Fins i tot trepitjant alguns ulls de poll, com era habitual en ell quan agafava les regnes d'un projecte de país, de llengua i cultura.

Però sobretot he conegut l'Arenas activista cultural a l'Alguer, de la mà de l'amic mutu Francesc Manunta (1928-1995), que va impulsar Òmnium Cultural de l'Alguer, entitat que el 2022 va fer 30 anys. A Sardenya, a les beceroles de la introducció del català a les escoles de l'Alguer, va tractar amb el Provveditorato agli Studi di Sassari (aleshores l'autoritat educativa provincial) per obtenir l'autorització per a la fase experimental del que després esdevindria el Projecte Joan Palomba (1999-2012). Algú havia d'abordar la qüestió i ell ho va fer, amb complicitats alguereses (no totes les que haurien calgut) i complicitats catalanes, com la d'un servidor (que, entre 1993 i 1996, vaig ser professor de català a la Universitat de Sàsser). Amb ell i amb el professor Ignazio Delogu (1928-2011), responsable dels estudis catalans a la Universitat de Sàsser, i Francesc Manunta, vam crear el Centre de Recursos Pedagògics Maria Montessori de l'Alguer, des d'on dinamitzàvem, d'una banda, un grup de mestres i docents de les escoles alguereses i, d'una altra, un grup de joves per a l'elaboració de materials didàctics adaptats a l'alguerès. Ell hi trobava els recursos econòmics i compartíem projectes i idees amb els docents de les escoles de l'Alguer. I jo l'ajudava a executar-les de l'Alguer estant, com a primer coordinador del Centre de Recursos Pedagògics; després ho continuà fent, amb una tasca incansable i impagable, amb Luca Scala, el primer coordinador alguerès del Centre de Recursos Pedagògics, l'artífex del model d'alguerès escrit aprovat per l'Institut d'Estudis Catalans el 2002 i publicat el 2003 (*El català de l'Alguer: un model d'àmbit restringit*). Més tard, va impulsar, juntament amb professors i mestres del Centre de

Joaquim Arenas i Luca Scala a l'estudi de Pere Català a Barcelona. Arxiu Nacional de Catalunya, FOTO-PIC (Arxiu Pere Català, titular drets Rafael Català Dalmau)

Recursos, especialment amb Francesca Dinapoli, la Costura, «escola algueresa projecte europeu», primera escola infantil en català-italià-anglès, que va sobreviure alguns anys. I sense obviar l'aposta d'Arenas per la formació dels docents, sempre indispensable, a través de les diverses edicions de l'Escola d'Estiu de l'Alguer (1994-2010).

Personalment, a tall d'agraïment pòstum, a Arenas li dec el suport editorial al meu llibre *El català de l'Alguer* (2002), i altres publicacions, com el *Tintín al país de l'or negre* (1995) en alguerès (adaptat amb la participació del grup de joves del Centre de Recursos Pedagògics Maria Montessori de l'Alguer), i la beca que ens va permetre publicar, a Susanna Sanna i a mi, el recull d'etnotextos *Històries de l'Alguer, entre la marina i la campanya* (1996), amb pròleg seu com a cap del SEDEC.

El seu llegat és immens. I, com ens recorda sempre Margarida Muset en els darrers homenatges a Joaquim Arenas *in memoriam*, ens interpel·la a seguir lluitant pel present i pel futur de la llengua catalana, a maldar amb tenacitat i eficiència per la utilitat i per la pervivència (i, doncs, per la preeminència) de la llengua catalana en l'àmbit educatiu, adaptant-nos a la realitat demogràfica pluricultural i plurilingüe de l'alumnat i les famílies. Però sense passes enrere, sense posar en risc el futur ni la vitalitat de la llengua catalana a l'escola pública catalana. [L1](#)